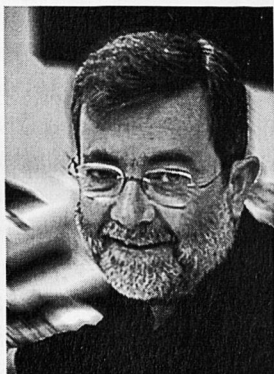

CONSTRUCCIÓ NACIONAL I POLÍTIQUES EDUCATIVES

La voluntat és d'una escola al servei de la construcció nacional, innovadora, de qualitat, participativa, cohesionadora (atenció a la diversitat, acollida dels immigrants...) i vertebrada per la llengua catalana.

Jaume Morey i Sureda.

(text elaborat sobre les notes per a la intervenció a la taula rodona "La Normalització Lingüística i cultural a l'ensenyament i a l'àmbit sindical")

La situació ideal seria disposar de la capacitat d'ordenació pròpia, sense limitacions altres que la voluntat política majoritària d'un parlament sobirà. En una situació com aquesta la qüestió central seria definir què volem i què volem fer per aconseguir-ho. Si volem, també amb la política educativa, construir la nostra nació i com la volem. La situació que vivim, però, no és la ideal i no cal dir ara per què no ho és.

Així i tot, la qüestió continua sent una: què volem i què feim per aconseguir-ho. Pens que podem voler el que voldríem si la situació fos la ideal: podem voler construir una societat lliure, democràtica i oberta al món en què els ciutadans progressin i siguin feliços i que aquesta societat recuperi, consolidi i estabilitzi els trets distintius que històricament l'han configurada: unes institucions pròpies, una cultura pròpia, un dret propi, una llengua pròpia, la llengua catalana.

Les possibilitats, però, de definir i aplicar amb èxit una política educativa que menii a aquests objectius són més poques o més dificultoses i per això ens hem de demanar un seguit de qüestions prèvies. Per exemple: continuem jugant dins aquest marc que sabem que no és l'ideal? Quants som els que pensam que aquesta situació, a més de no ser la ideal, no ens és satisfactòria? Podem decidir que no hi jugam més, com si fóssim a camp contrari, quan ens sabem i ens volem a dins camp propi? Tenim camp propi on poder jugar segons les nostres nor-

mes? Hi ha una voluntat suficientment compartida com per pensar que podem no jugar-hi?...

En qualsevol cas, ara som aquí, som en aquest joc i en les circumstàncies que tots sabem. I sabem que hi ha urgències ineludibles. Dilluns 150.000 alumnes aniran als prop de 400 centres de les Illes Balears i gairebé 11.500 professors els atendran. Pens que avui i aquí de mi s'espera que parli de què feim i de què volem fer a l'escola de les Illes Balears del curs 99-00 ençà.

Volem el que voldríem si la situació fos la ideal: que l'escola formi ciutadans lliures, preparats amb garanties per viure en el món d'avui i de demà i que surtin capacitats i decidits a fer-ho en català. La voluntat és d'una escola al servei de la construcció nacional, innovadora, de qualitat, participativa, cohesionadora (atenció a la diversitat, acollida dels immigrants...) i vertebrada per la llengua catalana.

M'atrevesc a dir que no hi hauria dificultats especials, o dificultats afegides, si no hi incloguéssim, en aquest voler, el que hi he afegit al final: una

escola vertebrada per la llengua catalana i que formi els alumnes perquè surtin capacitats per viure a les Illes Balears d'avui i demà i decidits a fer-ho en català. L'especificitat és aquesta i la qüestió decisiva és, també, aquesta.

Per què aquesta dificultat que present com a afegida? Per diverses raons, però bàsicament per dues: a) El marc jurídic de l'Estat limita les capacitats de les institucions democràtiques de les Illes Balears per decidir i executar. b) La voluntat popular que empeny, o que estira el viatge, no és la majoritària. O majoritàriament no està per ritmes intensos i veloços. I encara n'afegiria un tercer. Els 16 anys de govern del PP han fet malbé un impuls de novetat democràtica ara desinflat.

L'edifici jurídic descansa sobre l'Estatut d'autonomia de 1983, que és la Llei orgànica que ens encaixa dins l'Estat espanyol regit per la Constitució de 1978. L'Estatut no és la Constitució de les Illes Balears, sinó que és la delimitació del camp de les regles de joc. Lluny del que seria la Constitució que voldríem pròpia formulada des de la sobirania. Però lluny també de qualsevol ordinació jurídica coneguda en els últims segles.

Sabem què diu l'article 3 de l'Estatut sobre la llengua catalana: que és un dret i que ho comparteix tot amb l'altra llengua oficial en una mesura d'igualtat: ús, coneixement i oficialitat. Coneixem també que aquest tractament és asimètric amb relació al que la Constitució estableix per a la llengua castellana, que és oficial a tot l'Estat. En els articles 13 a 15 s'hi defineixen les capacitats normatives i d'execució de les Illes Balears pel que fa a la llengua i l'educació, amb específica referència als sistemes de garantia que l'Estat es reserva.

De l'Estatut se'n deriva la Llei de normalització lingüística (LNL), de 1986, que es proposa "acabar amb la situació d'anormalitat sociolingüística". Ens convé entendre que 'acabar amb' aquí no vol dir 'acabar en companyia de' sinó que ha de significar 'cessar', 'liquidar'.

També convé recordar que el que aprova el Parlament de les Illes Balears són lleis, de les quals el Govern en deriva decrets que les desenvolupen i els consellers dicten ordres que els concreten. Les normes inferiors no poden contradir les superiors i

si la Llei preveu o no determinades actuacions hi pot haver o no decrets i ordres per al seu desenvolupament.

Per desplegar aquesta Llei hi ha vigents el decret 100/1990, que regula l'ús de les llengües oficials de l'Administració de les Illes Balears; 92/1997, que regula l'ús i ensenyament de i en llengua catalana, pròpia de les illes Balears, en els centres docents no universitaris de les illes Balears; i 72/1998, que crea el Consell de la Llengua, substituït pel Decret 64/2002.

El Govern actual, pel que fa a l'àmbit educatiu, n'ha publicats d'altres: els de currículums propis: 125/2000, pel qual s'estableix l'ordenació general dels ensenyaments de l'educació infantil, l'educació primària i l'educació secundària obligatòria de les Illes Balears; 66/2001, pel qual s'estableix el currículum de l'educació infantil a les Illes Balears;

67/2001, pel qual s'estableix el de l'educació primària a les Illes Balears; 86/2002, pel qual s'estableix el de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears; 111/2002, de 2 d'agost, pel qual s'estableix l'estructura i l'ordenació dels ensenyaments del batxillerat a les Illes Balears. Ara són a punt de publicar-se (aprovats pel

Consell de Govern del 27 de setembre) els reglaments d'organització de centres⁽¹⁾. També el d'exigència de capacitat en català, 115/2001, pel qual es regula l'exigència de coneixement de les llengües oficials al personal docent.

És suficient i adequat aquest marc jurídic per aconseguir el que abans he afirmat que volíem, tot i admetre que les Illes Balears no disposen de la situació ideal per poder construir el seu futur? La resposta és doble.

No és suficient si hom pensa, pel que fa a la llengua, en els objectius finals que la LNL voldria aconseguir: el cessament de la anormalitat sociolingüística i que el català "*com a principal símbol de la nostra identitat com a poble, torni a ser l'element cohesionador del geni illenc i que ocupi el lloc que li correspon en qualitat de llengua pròpia de les Illes Balears*".

Dins aquesta insuficiència, però, ens permeten avançar en els objectius immediats traçats per la LNL (i em refereixo exclusivament a la normalització lingüística en l'àmbit educatiu).

Ens trobàvem dins el període de quatre anys per a la implantació progressiva de l'ensenyament en català que, per primer cop en la història moderna, s'havia fixat. Les dades de què disposem marquen un increment notable, suficient si el sabem entendre com una passa que no s'acabava de donar. Insuficient, si el posam al costat del que he dit que volem.

Vull dir que, òbviament, aquesta LNL haurà de ser revisada, molt possiblement en la propera legislatura, si es donen les condicions necessàries, una de la quals, potser la principal, serà la consciència política que la societat desitja i pot anar més enllà dels plantejaments actuals.

Com ha actuat el Govern de les Illes Balears, la Conselleria d'Educació i Cultura (atès que ens limitam a l'àmbit educatiu) per aconseguir, reconduir si voleu, l'aplicació de la normativa que trobà vigent i la que ha promulgat, vers els objectius de construcció nacional que he dit al principi que volíem? Faré un incís sobre la normativa que utilitzam. Bàsicament la Llei de normalització lingüística, de 1986, i el Decret 92/1997. Són instruments jurídics de cada cop més blindats contra els atacs dirigits als elements positius que contenen i que volem desplegar.

La LNL va ser recorreguda davant el Constitucional i el Decret 92/1997 va ser objecte d'un recurs contenciós administratiu resolt el 1998.

Aquest dies s'ha dictat una altra sentència del Tribunal Superior de Justícia de les Balears (sentència 770, de la sala contenciosa administrativa, de 24.09.02) que estalona explícitament els esmentats instruments amb els arguments amb què desestima un

recurs contra l'Ordre de 2 de febrer de 2000 que completava la catalogació de places. A més, s'ha gairebé resolt⁽²⁾, i crec que de forma positiva, una queixa presentada davant el Defensor del Poble contra les obligacions per al professorat sense reciclatge derivades del Decret 115/2001. Són, per tant, instruments potents que ni han exhaurit les seves possibilitats ni han esgotat el camí que marquen.

Actuam, per tant, aplicant totes les virtualitats d'actuació que conté el Decret 92/1997, que és de mínims, però no únicament de mínims, i la important Ordre de 12 de maig de 1998 que el concreta. Unes virtualitats acceptables i no exhaurides, com he dit.

Ens trobàvem dins el període de quatre anys per a la implantació progressiva de l'ensenyament en català que, per primer cop en la història moderna, s'havia fixat. Les dades de què disposam marquen

un increment notable, suficient si el sabem entendre com una passa que no s'acabava de donar. Insuficient, si el posam al costat del que he dit que volem.

Impulsarem els claustres a redactar i actualitzar els seus projectes lingüístics de centre i a implicar-se en la superació dels mínims exigibles en aplicació del decret. També les xifres demostren que s'ha avançat.

Insistirem per incrementar el nombre de centres d'infantil i primària que apliquen programes d'immersió lingüística, amb atenció especial a les zones amb forta presència d'alumnes immigrants. El nombre de centres que actualment n'imparteixen i l'increment de mestres que integren l'Equip de Suport són índexs clars que mostren que s'avança.

On més es nota, potser perquè és on més es necessita, és a l'illa d'Eivissa: de vuit centres sobre trenta-tres a Eivissa-Formentera en el curs 98-99, hem

passat a trenta-dos en el curs que acabam de començar, és a dir, que s'han quadruplicat en aquesta legislatura. Cap centre no els ha abandonat. Així com es vagin completant les introduccions (cada any un curs més, fins al primer cicle de primària) els efectes s'aniran produint.

Iniciarem una actuació que, personalment, pens que és clau per al futur de l'educació en català.

Hi havia, i hi ha encara,

un dèficit important en l'objectiu que l'article 20 de la LNL assenyala, en els centres de titularitat privada de la zona de Palma, un dèficit que ells no negaven. Per això els convidarem a començar l'ensenyament de la lectura i l'escriptura en català a partir dels tres anys. En el curs passat s'inicià la formació del personal docent en nou d'aquests centres. En el curs actual, 2002-2003, comencen grups de tres anys a quinze centres. Això vol dir que d'un 24'72% d'alumnes de tres anys que rebien l'ensenyament en català, passarem a un voltant del 60/65% en el present curs.

Incrementarem l'oferta i impulsarem els cursos per al reciclatge lingüístic i cultural dels docents que exerceixen a les Illes Balears. Les corbes de les gràfiques de títols de l'ICE acabats (en paral·lel als de la JAC) indiquen que les mesures han estat estimuladores.

Sembla que caldrà dir, un cop més, que admetre

La LOCE no és una llei que afegeixi al sistema mesures per millorar-ne la qualitat, la LOCE és una llei que arrassa el sistema LOGSE, és una llei fundacional, regressiva i uniformista que en la qüestió de la llengua és, a més, amenaçadora. És llei orgànica i personalment pens que en caldrà un examen tècnic i jurídic exhaustiu, que ja ha començat, pels serveis corresponents.

que el Decret 92/1997 té, com he dit, virtualitats acceptables i no exhaurides no significa de cap manera creure que és l'instrument ideal, suficient i estable per arribar als objectius que la LNL defineix com a finals. No ho és, però serà útil, entre d'altres motius, mentre no estigui exhaurit.

Hem revitalitzat les comissions de normalització lingüística dels centres educatius de la xarxa pública i hem creat la figura del coordinador de la comissió com a persona encarregada de la gestió del PLC.

Relacionada amb la política de culminar la tasca de capacitació en català del personal docent, onze anys després del període màxim que, amb pròrroga, preveia la LNL, he d'esmentar el canvi qualitatiu que el Decret 115/2001, aprovat fa poc més d'un any, significa en relació amb la política que les administracions anteriors varen començar amb la catalogació de places bilingües. La nostra Ordre de 2 de febrer de 2000, que completava l'anterior de prop de dos anys abans, va ser superada qualitativament per l'esmentat Decret.

La novetat important, que no he sabut descobrir que s'hagués entès, és que la capacitació no es lliga a la plaça (amb els problemes i incongruències que hi havia en l'aplicació) sinó a la docència en si. És el docent que ha d'estar capacitat per ensenyar en català, en tots els centres de les Illes Balears, independentment de la plaça que ocupi o de si és o no una plaça catalogada.

En aquest sentit, cal entendre la coherència de l'Ordre de 30 de juliol de 2002, que regula determinats requisits d'acreditació del coneixement de la llengua catalana per part dels mestres que hagin cursat els seus estudis a partir del curs 2002-2003, segons determinats plans d'estudis de mestre en les diverses especialitats de la Universitat de les Illes Balears.

Els decrets de currículums propis són també novetat i tant els de l'àrea de ciències socials

com els de llengua reflecteixen també l'especificitat pròpia de l'ordenació. En el cas de llengua l'aportació específica consisteix en l'enfocament integrat de l'ensenyament de les dues llengües oficials que l'ordenació vigent estableix que s'han d'ense-

nyar. L'objectiu és aprofitar al màxim d'hores de què es disposa per ensenyar les llengües amb una programació conjunta que coordini aquells continguts que poden ser impartits des d'una de les dues llengües.

El Currículum Integrat de Llengües no ha estat ben entès per determinats sectors, universitaris i ministerials⁽³⁾. En canvi, el professorat que ha estudiat, i que en molts de casos aplica, les possibilitats que ofereix en té una opinió més acostada a la intenció amb què va ser redactat. La publicació del segon nivell de concreció, en el cas de l'ESO, la imminent publicació d'exemples de tercer nivell (ja presentats amb èxit d'acceptació), i la redacció en curs del 2n i 3r nivells del batxillerat ajudaran a una més exacta comprensió del que permet l'enfocament integrat.

He dit abans que el marc jurídic no era l'apropiat i continuarà no sent-ho per molt de temps. Hi ha un factor, nou, si més per la intensitat amb què actualment es produeix, que intervé injectant graus de dificultat als objectius que ens hem plantejat, i que prové de les conseqüències que sobre el sistema educatiu té l'increment brutal que en els últims anys hi ha hagut amb l'arribada massiva d'immigrants que desconeixen el català i que molt sovint tenen de pròpia una llengua molt allunyada del català.

Ningú no pot deixar de veure amb preocupació la dificultat d'encaixar dins una escola catalana l'enorme cabal de nous alumnes que s'incorporen

Bornaetxea, Calafat, Defior, Joan i Morey

contínuament al sistema educatiu de les Illes Balears. En unes zones més que no en altres, però en tots els centres. Això requereix actuacions difícils i ràpides. Dels tallers de llengua que obrírem en onze instituts en el curs 99-00, pensats sobretot

per a alumnes provinents del Magrib, hem passat als vint-i-tres tallers en tants d'altres instituts (curs 2001-2002) i al Programa d'Acolliment Lingüístic i Cultural que en aquest curs apliquen tots els instituts de les Illes Balears a una població escolar tardanament incorporada que ha passat a provenir majoritàriament de Sud-amèrica.

La possibilitat d'integrar aquests nous alumnes depèn de l'èxit d'aquest programa (i per les dades inicials que ens en comencen a arribar sembla que pot funcionar, la qual cosa no descarta que es vagi millorant) i de la continuïtat o no, o amb el mateix ritme, del flux d'immigrants, que res no fa pensar que s'estronqui en el futur immediat.

A l'esment al marc jurídic que he fet n'he dit que era limitat i insuficient. Hi ha la possibilitat que, encara, sigui més desfavorable dins pocs mesos. Supòs que enteneu que em referesc a l'anomenada *Ley orgánica de calidad en la educación*, la LOCE. La LOCE no és una llei que afegeixi al sistema mesures per millorar-ne la qualitat, la LOCE és una llei que arrasa el sistema LOGSE, és una llei fundacional, regressiva i uniformista que en la qüestió de la llengua és, a més, amenaçadora. És Llei orgànica i personalment pens que en caldrà un examen

tècnic i jurídic exhaustiu, que ja ha començat, pels serveis corresponents.

El Ministeri va simular un tràmit de consulta a la resta d'administracions educatives que, en el cas específic de la llengua, va tenir aspectes de sarcasme. De les vuit administracions educatives que, si hi entrem Aragó, tenen polítiques lingüístiques en educació, set en podem sortir escaldades si el text actual que la que té més poder ha presentat per a la tramitació parlamentària arriba a ser Llei en el seu redactat actual⁽⁴⁾.

El Ministeri, en la meua opinió, anuncia amb la LOCE una ofensiva clara i frontal en contra de les llengües que no són el castellà⁽⁵⁾. No hi entraré en detall, però us remet als articles 15, 22 i 34, i aquest darrer posau-lo en relació amb el 36, on es parla de les assignatures que han d'entrar en la prova de revàlida, i comparau-los amb els 14, 20 i 27 de la LOGSE, que quedaran derogats, i com varia la referència, en el nostre cas, al català. Mirau també l'article 39, referit als alumnes estrangers que s'incorporen al sistema educatiu. També se'n parla, de la llengua oficial de l'Estat, i també en exclusiva, a l'article 47.1. referit a les llengües que s'impartiran

Viu la Cultura 2002-03

Més de 47 mil alumnes participaren l'any passat al programa "Viu la Cultura" a totes les Illes

El programa permet als alumnes assistir a espectacles teatrals i a concerts de música clàssica, pop o jazz, tant al mateix centre com a fora; participar a tallers relacionats amb la història, la cultura popular o les arts plàstiques; visitar museus i biblioteques; recórrer diferents itineraris per les illes, viure la literatura de la mà dels escriptors,... amb la intenció de conèixer, difondre, respectar i estimar un patrimoni cultural tan valuós i divers com és el de les Illes Balears.

Per a més informació:

**Direcció General de Cultura (Capità Salom, 29)
i al telèfon 971 176540**

GOVERN
DE LES ILLES BALEARS
Conselleria d'Educació i Cultura

Quatre illes *un país* cap frontera

a les escoles oficials d'idiomes. Finalment, el 102 on parla de les competències de l'Alta Inspecció de l'Estat i del dret a rebre ensenyament en la llengua, en singular, oficial de l'Estat “*de acuerdo con las disposiciones aplicables*”.⁽⁶⁾

Comparau els articles esmentats i pensau sobretot en dos aspectes: a) Les interpretacions restrictives que històricament i cada cop més van fent els tribunals de garanties sobre les literalitats de les lleis orgàniques o normatives bàsiques. I b) L'expressió de “*disposiciones aplicables*” no es tanca en les ja existents. Atès que la LOCE donarà lloc, segons les previsions de tècnics del MECD, a uns vuitanta decrets, ja ens aniria bé que no n'hi hagués cap que regulàs el dret que s'esmenta en l'article 102, la vigilància del qual s'encomana a l'Alta Inspecció. Com hem d'actuar dins el marc que he definit per superar la dificultat específica que en resulta pel fet que volem que la llengua catalana vertebrï l'educació, i la societat tota, que volem?

La normalització lingüística, en general, i també en l'àmbit educatiu, es produeix en un context que permet actuar dins un marge més o menys reduït per aconseguir els objectius col·lectius de redreçament lingüístic que el corpus jurídic ha consagrat. Es tracta sobretot d'aprofitar al màxim les possibilitats de tot ordre que hi ha i anar avançant, convençuts que la tasca llarga es guanya amb avanços modestos i que serviran en la mesura que siguin sòlids, variats i compartits per molta de gent.

En tot cas, s'ha de dirigir per una part a les institucions, a totes les institucions, públiques i privades, i per l'altra a dos sectors de la població.

En primer lloc, als catalanoparlants, perquè en el procés de normalització es mantenguin fidels a la llengua que els és la pròpia i perquè se sentin atrets a participar-hi.

I en segon lloc, als no catalanoparlants perquè se sentin atrets a integrar-se a la societat que els ha acollit i, dins de la participació en tots els objectius de progrés social, també participin en els objectius de conèixer primer i emprar la llengua catalana com a llengua de cohesió i d'identificació col·lectiva de la societat de les Illes Balears.

Hi ha una altra categoria. S'ha de dirigir als adeptes i als no adeptes. Als primers convocant-los a militar i acceptant d'antuvi els diversos graus de compromís mentre siguin de caràcter favorable. Als no adeptes se'ls ha de convèncer, se'ls ha de seduir, se'ls ha de guanyar. Caldrà, segurament, ser pacients si volem obtenir-ne, si més no, l'adhesió, el convenciment, la simpatia, la complicitat o la participació de grau baix, sempre que siguin mínimament actives. Fins i tot, haurem de lluitar per guanyar toleràncies.

Sempre ens serà útil actuar des de la convicció que no ho farem sols, ni que només ho hem d'aconseguir per a nosaltres, els ja convençuts. “*No ens podem quedar sols amb la bandera de la normalització lingüística*”, ens deia no fa gaire un conegut dirigent d'una entitat de llarga tradició en la tasca del redreçament nacional de les Illes Balears, i això vol dir acceptar graus de compromís que qualificariem d'atenuats. I entendre que no tot el professorat, ni totes les famílies tenen la mateixa actitud davant el fet de la llengua.

Si hem de créixer, ho hem de fer en el sector unilingüe, avui no catalanoparlant. I cal començar per apropar-los al coneixement de la llengua catalana. Si no hi ha un grau acceptable de conscienciació, aconseguir-lo és l'objectiu ineludible, per modest que sigui, per allunyat que sigui de l'objectiu final que ja voldríem, a vegades amb un punt d'impaciència, de tenir a l'abast.

Aquesta és la meva visió que, amb les dels altres components de la taula, podrem debatre a continuació entre tots.

Notes:

(1).- Ja publicats actualment. Es tracta dels decrets 119/2002 i 120/2002, dels centres d'educació infantil i primària, i dels centres d'educació secundària, respectivament (vegeu-los en el BOIB del 05.10.02).

(2).- En el tombant de l'any 2003, que és quan he revisat aquests notes de la taula rodona, encara no s'ha produït la resolució definitiva.

(3).- El Ministeri d'Educació, Cultura i Esport ha plantejat un recurs contenciós administratiu contra el Decret 86/2002 que estableix el currículum de l'ESO. El requeriment previ es centrava exclusivament en objeccions al Currículum Integrat de Llengües, qüestionant que fos competència del Govern de les Illes Balears. Els arguments de rebuig i la resposta que donà la Conselleria degueren condicionar un altre requeriment previ, contra el Decret 111/2002 que estableix el currículum de Batxillerat. Més que a la competència, s'al·ludia al perill per a l'aprenentatge de la llengua castellana. Igualment va ser argumentat i rebutjat per la Conselleria, per la qual cosa és d'esperar que al recurs presentat ja formalment contra el Decret d'ESO se n'hi afegeixi un altre contra el Decret de Batxillerat.

(4).- Ja han passat els mesos i ara és Ley Orgánica 10/2002, de 23 de desembre (BOE del 24: regal de Nadal). La redacció final, però, ha rebaixat moltíssim les amenaces per a la llengua que contenia el text que havia aprovat el Govern. Amb tot, la Conselleria té en estudi la presentació d'un recurs d'inconstitucionalitat.

(5).- Ofensiva que, tot i la modificació de la redacció inicial, no hem de creure que hagi cessat.

(6).- Totes aquestes referències, atès els canvis que s'han produït entre el text que el Govern Aznar remeté al Congrés i el que finalment s'ha aprovat i publicat al BOE, s'haurien de revisar.